

Zolnai Edit¹

BESZÁMOLÓ A MAGYAR NYELVI OKTATÁS ÉS VIZSGÁK HELYZETÉRŐL ANGLIÁBAN²

Abstract

In the 1960s and 1970s UK pupils had the option of taking the Hungarian as a Foreign Language examination within the national O-level and A-level system, an option benefitting the children of the 1956 immigrant generation. However, children of the current influx of ethnic Hungarian EU citizens can no longer opt for an accredited examination, let alone study this language in mainstream primary or secondary education. This study discusses the routes taken—without success—over the intermittent years to attain accreditation while also reporting on present day efforts and future possibilities for addressing the issue of Hungarian language acquisition and examination in this country.

Keywords: *Hungarian as a Heritage Language, Hungarian as a Foreign Language, Hungarian language exam, accredited language exams, ECL*

Kulcsszavak: *magyar származásnyelv, magyar mint idegen nyelv, magyar nyelv vizsga, akkreditált nyelvvizsgák, ECL*

1. A magyar nyelv tanulásának lehetőségei és vizsgáztatás az elmúlt évtizedekben

Angliában mindig volt valamilyen szinten magyar oktatás és vizsgázási lehetőség, de ez nem mindig az angol állami oktatás keretein belül történt, sőt zömében azon kívül: a magyarok önszerveződő hétfői iskoláiban, brit nyelvészképzés vagy európai vizsgáztatási kereteken belül.

---

¹ Zolnai Edit a Londoni Magyar Iskola Plusz (Hungarian Children and Parents Group) elnöke; LMIplusz@gmail.com

² A magyar nyelvtanítás és vizsgáztatás "angliai" vagy "brit" helyzete alatt az "England and Wales" területeket értem, mivel a skót és az észak-ír oktatás önálló. Jelen a beszámolóban csak a 18 év alattiak helyzetével foglalkozom. A 18 év feletti (felnőtt, egyetemista) oktatás és ennek saját vizsgarendszere létezik, de ezt csak egy tágabb tanulmány tudná összefoglalni. Ahogy a vizsgák tartalmi kérdéseit sem részletezem, úgy az oktatás tananyagával, taneszközeivel, formáival és az angliai diaszpórában élő két- vagy többnyelvű gyermekeket tanítani tudó pedagógusok képzésével is csak érintőlegesen foglalkozom; a hangsúlyt a lehetséges magyar nyelvű vizsgákra helyezem.

Az itt élő 18 év alatti gyerekeknek különböző lehetőségeik vannak a magyar nyelv tanulására, ápolására és nyelvtudásuk bizonyítására. Minél idősebb gyermek nyelvtanulásáról/vizsgáztatásáról beszélünk, annál inkább meg kell különböztetnünk a nyelvtanítás és nyelvtudás kétféle szintjét: a származásnyelvi és az idegennyelvi szintet. Az évek során jelentős előrelépés történt a kétféle szint tananyagának kidolgozásában (*Kiliki* könyvek, *Balassi-füzetek*, *Hungarolingua* stb), illetve a kétféle tanításra képes pedagógusok képzésében. Nagyon fontos, hogy ezeket a programokat következetesen vigyék végig minden korosztálynak, a két- vagy többnyelvű diákok magyar nyelvi és magyar nyelvű oktatására képes pedagógusképzés folytatódjon, és hogy a megfelelően képzett pedagógusok eljuthassanak az angliai diaszpórába.

Természetesen más igényei vannak azoknak a gyerekeknek, akik 1-2 év kihagyással Magyarországra visszatérve a magyar oktatásban kívánják folytatni a tanulmányaikat. Tapasztalatunk szerint az innen hazatérő gyerekek vagy nemzetközi iskolákban, vagy angol-magyar kéttannyelvű iskolákban tudnak legkönnyebben beilleszkedni, mivel a tudásuk az ottani követelményeknek felel meg legjobban. Jelenleg a magyar iskolák tárgyanként különbözeti vizsga letételét kéri a gyerekektől, és ha a vizsgáztató nem megértő, koruknál fiatalabbakkal kerülhetnek egy osztályba. Az angol iskolarendszer – főleg az általános iskolás korosztálynál – inkább az életkoruk szerinti osztályba helyezi a bevándorlókat és a nyelvi- tárgyi felzárkóztatásukat osztályon belüli differenciálással, felzárkóztató pedagógusok alkalmazásával oldják meg. Szerencsés lenne, ha a magyar oktatás is bevezetné ezt a megoldást, ha a hazatérő gyerekeket nem vizsgáztatná, hanem inkább összeállítana egy (egyszerűsített) tananyagot, amit az Angliában élő gyerekek az angol tanterv mellett tanulhatnak akár egyénileg, akár hétféle magyar iskolai keretekben, és ami elősegíthetné visszatérésüket.

Megint más az igénye annak a gyerekeknek, aki várhatóan Nagy-Britanniában fog érettségizni (16 éves korban GCSE/iGCSE-t, 17 évesen AS-t és 18 évesen A2-t vagy IB-t), és brit egyetemen tanul tovább. Ez jellemző a vegyes házasságok leszármazottaira és a legtöbb bevándorló magyar család gyermekeire is, ezért a továbbiakban ezeknek a gyerekeknek a lehetőségeivel foglalkozom.

Az 1980-as évekig lehetett magyarból vizsgázni az angol iskolákban is (akkori nevén O-level). Miután Margaret Thatcher kormánya az oktatás költségvetését megszorította, azokból a nyelvekből megszüntették a vizsgázási lehetőséget, amelyekből kevesebb mint évi 12 vizsgázó volt az országban. Ennek esett áldozatul a magyar nyelvvizsga is.

Ezt követően a tizenéves diákok az Institute of Linguists magyar vizsgájára mehettek. A 90-es években a Hungarian Children and Parents Group (magyar nevén Londoni Magyar Iskola) – az akkor még egyedüli hétféle magyar iskola Londonban – regisztrálta magát, mint az Institute of Linguists nyelvvizsga-központja, és így saját diákjait helyben tudták vizsgáztatni. De ez a vizsga több okból sem felelt meg az igényeknek: nyelvészeknek és nagykorúaknak hozták létre és az ára is borsos volt (200-400 GBP között), amit a vizsgázóknak kellett fizetniük. Előnye volt, hogy angol intézmény adta a vizsgapapírt, de hátránya, hogy a középiskolai vizsgák rendszerébe nem lehetett beilleszteni, és így a magyarul vizsgázó diákok nem kaptak tanulási engedményeket az angol kö-

zépiskolákban (pl. hogy ne kelljen más idegen nyelvet tanulniuk, helyette több idejük jusson a többi tantárgyra) és a továbbtanuláshoz sem kaptak érte kredit-pontokat.

Az EU-csatlakozás hozott egy kis változást, ami előrelépésnek is mondható, de még messze nem oldja meg a diákok gondját. Az EU által kidolgozott nyelvoktatást és vizsgáztatást ún "referenciák keretrendszereként" határozták meg, amit az angol oktatás is átvett "Languages Ladder" néven. Emellett az EU kidolgozta az európai nyelvek egységesített nyelvvizsgáját, az ECL vizsgarendszert is. Magyarország EU-csatlakozásának köszönhetően így most már magyar nyelvből is létezik ECL nyelvvizsga.

Angliában a Londoni Magyar Kulturális Központ nyelvvizsgaközpontként is működik, és jelenleg évente kétszer magyar nyelvből is lehet itt ECL vizsgát tenni 80 EUR-nak megfelelő vizsgadíj ellenében. A Londoni Magyar Iskola Plusz a tanítási napjain többek között erre a vizsgára készíti fel a 14 év fölötti diákjait, és évente 4-5 diákot vizsgázni is küldünk a magyarországi továbbtanulásra is feljogosító B2/C1 szintre. Van azonban egy bökkenő: az ECL vizsgarendszert az egyes EU államoknak egyenként kell a saját vizsgarendszerébe inkorporálnia, azaz akkreditálnia – Magyarországon ez megtörtént, de sajnos Angliában – többszöri kezdeményezésünk ellenére – még mindig nem. Pedig az összes lehetőséget átgondolva első lépésként (és anyagi megfontolásból sokáig talán egyedül lehetséges megoldásként) ezzel a vizsgával lehetne a magyar nyelvtudást a tizenéves diákokat segítő módon elismerni ebben az országban. Nyilván a legkedvezőbb megoldás az lenne, ha a magyar nyelvet az angol oktatási rendszer keretein belül, azaz angol szervezeti formában és angol költséggel lehetne tanítani és vizsgáztatni.

2. Hungarian as a Modern Foreign Language az angol **GCSE/IGCSE/AS/A2/IB** rendszeren belül

Nyelvtanítás + nyelvvizsga az angol iskolákon belül

Előnyei, hogy olyan helyen is tanulhatnának magyarul a gyerekek, ahol nincs hétvégi magyar iskola, továbbá, hogy a diákoknak ingyenes lenne, minden költségét az angol állam állná.

Mindehhez azonban olyan létszámú igényt kellene felmutatni, ami anyagilag gazdaságossá teszi ezt a munkát az angolok számára. Vannak precedensek Európában (pl. Svédország, Finnország), de még ezekben az országokban is létszámkövetelményeket vezettek be. Hiába nőtt meg az angliai magyarok száma – egyes becslések szerint 400-500 ezer fővel, Londonban ezen felül 200 ezer fővel – ez a szám még mindig elenyésző ahhoz, hogy a magyar nyelvet anyagilag is felkarolhassák. A közelmúltban nagy számban idetelepedő magyarok között ugyanis a gyermektelenek, vagy a fiatal gyermekek dominálnak, nem a középiskolás korúak. Amíg a 80-as években elvileg évi 13 vizsgázóval még a támogatott nyelvek között lehetett (volna) maradni, ma már ennél jóval több vizsgázót kellene felmutatni. És hogy milyen kicsi az esélyünk, arra álljon itt a lengyel A-level vizsga példája: ezt a vizsgát több, mint 2000 diák tette le évente, és még

így sem volt anyagilag fenntartható a vizsgáztató szervezetek (pl. AQA) számára. Lehet tehát lobbizni, tárgyalni erről az illetékes brit szervezetekkel, politikai okból talán érdemes is a témát felvetni és napirenden tartani, de véleményem szerint ezen az úton nem várhatunk átütő sikert a közeljövőben.

Sokkal előbb és kézzel foghatóbb eredményeket lehetne elérni, ha olyan megoldást is keresnénk, ami az angol államnak nem, vagy csak nagyon kis költségterhet jelentene.

Csak nyelvvizsga (GCSE/iGCSE/AS/A2/IB) az angol iskolákon belül

Ebben az esetben az angol állam nem vállalja fel a nyelvtanítást, csak a vizsgáztatást. A gyermekek "egyénilag" (családban, hétvégi iskolában, az anyaországban stb.) tanulják meg a magyar nyelvet, de ezt a tudást az angol állam elismert vizsgával jutalmazza.

Előnyei, hogy a vizsgát a tanulók saját iskolájukban tehetnék le, nem kellene külső vizsgáztató helyekre, pl. Londonba utazniuk, külön akkreditálásra nem lenne szükség, valamint, hogy a vizsga a diáknak ingyenes lenne, annak költségét az angol állam (iskola) állná. Hátránya természetesen az, hogy egyénilag, szabadidő terhére és saját költségre kell a magyar nyelvet megtanulni.

Ha az angol állam elvi szinten be is veszi a magyar vizsgát az angol rendszerbe, akkor ezt követően még meg kell győzni valamelyik elismert angol vizsgaközpontot (OCR, AQA, Edexcel, WJEC, CIE, CCEA, ICAAE), hogy vegye fel a magyart is a választható nyelvek közé.

Sokáig úgy gondoltuk, hogy ennek csak egy feltétele van: ne legyen ez a tevékenység nekik veszteséges. Ez elsősorban megfelelő számú vizsgázót feltételezne. Tarsoly Eszter (Senior Teaching Fellow in Hungarian, University College London, School of Slavonic and East European Studies) azonban nemrégiben arra hívta fel a figyelmemet, hogy az angol vizsgabizottságok egy újabb, szakmai kritériumot is bevezettek annak eldöntésénél, hogy egy nyelvvizsgát felvállalnak-e. A korábban már említett lengyel A-level vizsgát (ahogy a modern hébert, vagy az olyan hagyományos, gyarmati bevándorlói kisebbségi nyelveket, mint a punjabit és az urdut) az AQA azért szüntette meg, mert az Ofqual minőségellenőrző szakmai testület arra az álláspontra helyezkedett, hogy ha évenként minden teljesítmény szinten (azaz A, B, C, D, és E érdemjegyekre) nincs számottevő (kb. száz) evidencia az érdemjegyek között, akkor a vizsga szintezése gondot okoz és nem lehet azt a más – többnyire nem származásnyelvként oktatott – nyelvek szintezésével összhangba hozni. Az anyagi és létszámbeli mellett tehát most már egy újabb, vizsgáztatás módszertani akadály is jelentkezett.

Külön meg lehet említeni a **CIE iGCSE** vizsgatípust, amit nemzetközi iskolák (International School) használnak előszeretettel, de egyre több magán- és szelektív középiskola is átveszi. Itt nemrégiben találtam egy cseh nyelvvizsgát és elgondolkoztattam, miért nem veszteséges ez a vizsga, hiszen nem él több cseh anyanyelvű Nagy-Britanniában, mint magyar. Ezt a szálát még nem sikerült felgombolyítanom, de a feltételezésem az, hogy nemcsak Nagy-Britanniában, hanem más országokban is használják ezt a vizsgatípust és valahol máshol élhet egy nagyobb cseh diaszpóra. Vagy esetleg Szlo-

vákiában használják, ahol történelmileg sokan beszélnek a cseh nyelvet? Ha ez így lenne, akkor a Kárpát-medencében élő magyar kisebbségekkel vonhatnánk párhuzamot. Ha létszámot kell bizonyítani, nem lehetne ezeket a területeket is bevonni egy egységes vizsga biztosításába? Én innen, Londonból ezzel a szállal nem tudnék foglalkozni, és félek, hogy túlságosan széles összefogást igényelne, ami lassítaná, késleltetné, esetleg el is lehetetlenítené a közvetlen célt, az angliai akkreditációt. És persze az is probléma, hogy a határon túliak országaiban működik az ECL. Talán ennek volt köszönhető, hogy amikor egy évvel ezelőtt Tarsoly Eszter megkereste a CIE-t, ők egyből elzárkóztak a vizsga bevezetése elől.

Visszatérve az angliai helyzethez, elképzelhetőnek tartom, hogy az oktatási minisztériumi szintű politikai tárgyalások során kiderül, hogy valójában semmilyen elvi/ politika akadály nincs a magyar nyelvvizsga bevezetésének, csupán az üzleti alapon működő vizsgabizottságok nem vállalják a vizsgáztatást a túlságosan kis igény miatt, vagy az említett "szakmai érvet" fogják felhozni kifogásként.

3. Asset Language - ECL (vagy más) magyar mint idegennyelv-vizsga

Pár éve bevezették Angliában az ún. "Asset Languages" fogalmát. „Ez nevében "származásnyelvi" vizsga, de mind tartalmilag, mind formailag az idegen nyelvi vizsga rendszerébe illeszkedik. Az OCR, mint vizsgaközpont készített egy listát azokból a nyelvekből, amikből Asset Language vizsgát lehetett náluk tenni. A "náluk" alatt az értendő, hogy az OCR vizsgabizottság dolgozta ki a vizsgakövetelményeket, a szóbeli és írásbeli teszteket és az OCR vizsgáztató helyeken – gyakorlatilag az összes középiskolában – le lehetett tenni ezeket a vizsgákat. Az OCR értékelt és adott bizonyítványt. A vizsga rákerült a felsőfokú továbbtanulást koordináló UCAS tarifátáblázatára is, bár kreditértéke csak a fele volt az AS/A2 vizsgák értékének.

A magyar nyelv sajnos nem került fel a választható nyelvek listájára, és amire eljuttunk az illetékes bizottságokhoz, addigra az egész Asset Languages rendszer meggingott. Az OCR honlapjáról leolvasható, hogy az Asset Language vizsgákat leszállítják az alapfokra és ezeket is igyekeznek megszüntetni.

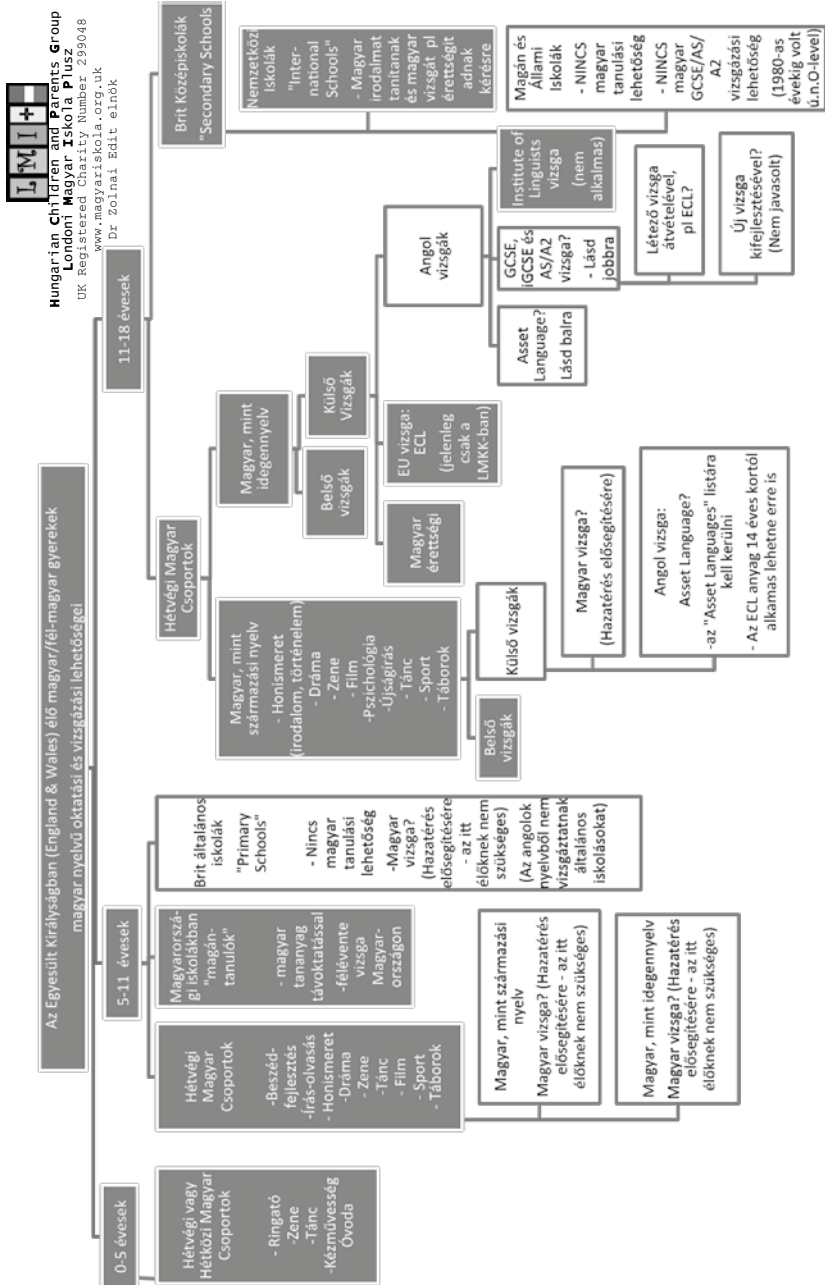
Ennek ellenére az Asset Language vizsga rendkívül hasznos hivatkozási alap ("precedens") lehet nekünk, éppen azért, mert az UCAS tarifátáblázatára került, a kredit-értékeket erre már kidolgozták és ezt felhasználhatnánk egy magyar, mint idegennyelv-vizsga, pl. az ECL vizsga angliai elfogadtatásánál. Minden más akkreditálási fórumot megkerülve *de facto* akkreditálást lehet elérni azzal a vizsgával, ami az UCAS tarifátáblázatra felkerül!

Egy évvel ezelőtt a MOKKA (angliai magyar-oktatók köre) kérésére Tarsoly Eszter és Knill Márta munkacsoportja eljárást indított az UCAS tarifa-bizottságánál az ECL vizsga elismertetésére, azt javasolva, hogy az ECL vizsgák is kerüljenek fel a táblázatra és az Asset Language vizsgákkal azonos kredit-pontokat érjenek. Az indítványt azzal utasították el, hogy az nem időszerű, mert a tarifátáblázat vagy megszűnik, vagy megváltozik

a közeljövőben, új vizsgatípusokat nem lenne értelme rávezetni ebben a helyzetben. Azóta tudjuk, hogy a tarifátáblázat "nem szűnt meg, csak átalakult", így érdemes lenne újra beadványt intézni a tarifabizottsághoz.

4. Összegzés - lehetőségek

- A. Kérhetjük mi, Angliában élő magyarok, illetve a minket támogató magyar állam a magyar nyelvoktatás és vizsgáztatás bevezetését az angol iskolarendszeren (GCSE, AS/A2 kurzusok) belül az angol állam költségére – mint maximális célt, tudván, hogy ennek nincs realitása (elvi akadály nem lenne, de anyagi és létszámbeli, szakmai igen)
- B. Kérhetjük csak a vizsgáztatás bevezetését az angol állam/vizsgabizottságok költségére – mint kompromisszumos célt, bár jelenleg még ennek sincs realitása (elvi akadály ennek sem lenne, de anyagilag ez sem reális)
- C. Kérhetjük, azt, hogy az angol fél akkreditáljon egy létező magyar, mint idegennyelv vizsgát, pl ECL magyar vizsgát, azaz fogadja el azt azonos értékűnek az általa már elismert valamelyik modern idegennyelv vizsgával ("Asset Language", GCSE, iGCSE, AS/A2, IB), hangsúlyozva, hogy ez nem terhelné az angol költségvetést – mint minimális célt, aminek sem elvi, sem anyagi akadály nem lehetne. Itt azonban meg kell jegyezni, hogy ha az ECL vizsgát akkreditáltatnánk, az a magyar ügynél tágabb ügy, az összes EU nyelvet érinti, és mint ilyen, EU-fórumot is be kellene vonni, vagy legalábbis az EU felhatalmazásával kellene tárgyalni. Nagy szerencsénk azonban, hogy az ECL vizsgák uniós koordinátora, azaz a titkársága a Pécsi Tudományegyetem nyelvi tanszékén működik, így ez a felhatalmazás nagyon könnyen megszerezhető.
- D. Az elvi akkreditáláson felül kezdeményezhetjük, hogy az elismert angol vizsgabizottságok valamelyike (OCR, AQA, Edexcel, WJEC, CIE, CCEA, ICAAE) vállalja fel a magyar nyelvű vizsgáztatást. Ha azonban a rentabilitáshoz szükséges vizsgázó létszámot nem tudjuk felmutatni, akkor a vizsgáztatás költségeit másnak kell felvállalnia:
- vagy a magyar államnak – de a számlák kifizetése helyett esetleg olyan megoldást is kereshetne a magyar állam, hogy a már létező ECL vizsgát és vizsgaközpont regisztrálhatná, mint OCR stb. vizsga és vizsgaközpont is, más szóval az angol vizsgabizottság a védjegyét adhatná egy vizsgára, ami neki költséget nem okoz. Természetesen ehhez szigorú szabályoknak kellene megfelelnünk (arra, hogy ki vizsgáztathat, ki elnökölhet, ki javíthat stb. pontos előírások vannak és lehet, hogy ehhez nincs elég szakemberünk (angol szempontból) itt.
  - vagy a vizsgázóknak kellene a tényleges költségeket átvállalniuk.
- E. Az akkreditálás egyszerűsített formájaként és a többi tárgyaláson felül újra kérhetjük az UCAS tarifa-bizottságtól, hogy vegyék fel az ECL vizsgát a tarifa-táblázatukra. Ha létezik, akkor más vizsgatípussal is lehet próbálkozni, de az ECL előnye, hogy nem csupán a magyar nyelvre vonatkozik, és ezt már ismeri a tarifa-bizottság. A korábbi kudarc ellenére úgy gondolom, hogy még mindig ezen a vonalon érhetünk el leginkább sikereket.

Összefoglaló ábra az Egyesült Királyságban élő magyar és fél-magyar gyerekek magyar nyelvű oktatási és vizsgázási lehetőségeiről